

Vore Kornsorter.*)

Foredrag, holdt i det kgl. Landhusholdningselskab den 26de Jan. 1876,
af Dr. E. Møller-Holst.

Det er om vore Kornsorter af Græskenes Familie, jeg her skal tillade mig at indlede en Forhandling. Emnet kan være misligt nok, ikke saa meget fordi Alle paa en Maade ere fortrolige dermed, thi Landmændene pleje ikke at blive kjede af at tale om andre Emner, der ligge dem lige saa nær. Emnet er ogsaa stort og indholdsrigt nok til at fortjene at fremdrages og drøftes, og den Omstændighed, at enhver Jordbruger kan have sin personlige Erfaring herom, maa kun gjøre det desto mere lønnende at bringe Sagen frem og maaste bidrage til at samle de spredte Erfaringer. Den Banstieligheden ligger dels i Kulturformernes Foranderlighed og bevislige Overgang i hverandre, dels deri, at Planternes Kulturhistorie hidtil har været saa lidet dyrket hos os, at vor Literatur frembyder ualmindelig ringe Vejledning i denne Retning. Det forekommer mig ogsaa, at vore Botanikere, der med en saa elstværdisg Omhu og Grundighed bestjæftige sig med vor Flora, have gjort Uret i at tage saa lidet Hensyn til Kulturformerne, som dog udgjøre den vigtigste Del af vor Planteverden og derfor naturligen maatte have den største Tiltrækning

*) Denne og den følgende Afhandling ville allerede være en Del af Tidsskriftets Læsere bekendte, da de isølge Forfatterens Duster først have været meddelte henholdsvis i „Ugeskrift for Landmænd“ og i „Dagbladet“. Men da de ere holdte som Foredrag i Landhusholdningselskabet, og dettes da fraværende Medlemmer have et vist Krav paa at erholde de holdte Foredrag gjennem Tidsskriftet, der, væsentlig af denne Grund, af Selskabet omsendes til dets Medlemmer, tillade vi os her at aftrykke dem. Red.

for Planteelskere. For Landbruget vilde Botanikernes Hjælp have stort Værd og utvivlsomt blive modtagen med megen Paastjønne.

Det store og for vort Landbrug betydningsfulde Opsving, som Husdyraavl i den nyere Tid har taget hos os, skyldes en kraftig Samvirken af praktisk og videnskabelig dannede Mænd. Landmændene ere derfor ogsaa for Tiden langt mere fortrolige med de Fordringer, der kunne stilles til mønsterværdige Former af Husdyrene, end naar Talen er om vore Kulturplanter, der, som det synes, ere blevne Stedbørn under de lykkelige og hæderfulde Bestræbelser for at forbedre vore Husdyrracer.

Naar jeg nu skal forsøge paa at give en Fremstilling af vore vigtigste Kornsorter og fremsætte de Fordringer, der forekomme mig de væsentligste, saa haaber jeg derved at skulle give Anledning til en livlig Forhandling af Emnet ikke blot i Aften, men ogsaa for Fremtiden, i Forvisning om, at en alvorlig Bestræbelse for at forbedre vort Saakorn vil vise sig lige saa lønnende og frugtbringende, som lignende Bestræbelser have været det for vore Husdyrs Vedkommende.

Hvor smukke vore Kornmarker end kunne være, troer jeg ikke, der er Grund til at være tilfreds med dem eller deres Udbytte. Det gennemsnitlige Udbytte af vor Kornavl kan jo ikke anslaaes til mere end 10 Tdr. pr. Td. Land eller pr. Td. Udsæd, altsaa 10 Korn efter 1. Men dette staaer i intet rimeligt Forhold til Udsæden. Vi have med runde Tal i:

1 Td. Havre: 2,500,000 Korn.*)	1 Havretop har 70 Korn.
1 — Byg: 2,500,000 —	1 Byg, 6-r., 60 —
	1 do. 2-r., 30 —
1 — Hvede: 2,800,000 —	1 Hvedear 50 —
1 — Rug: 4,000,000 —	1 Rug 50 —

*) Svfr. Undersøgelserne fra Landbohøjskolen i „Tidskr. f. Landøkon.“ 1859, S. 379, og omstaaende Tabel.

Med en Udsæd af 1 Td. pr. Td. Land bliver der til:

1 □	Fod Havre	44	Korn.
1 □	—	Øng	44 —
1 □	—	Hvede	50 —
1 □	—	Rug	71 —

Paa 1 □	Fod med Havre træffe vi	22—40,	i Gj.	33	Planter.
— 1 □	—	Øng	—	19—30,	— 23 —
— 1 □	—	Hvede	—	—	— 20 —
— 1 □	—	Rug	—	18—25*)	— 21 —

Bort Saakorn er i Reglen næsten uden Undtagelse spiredygtigt, og man maatte altsaa vente at faa næsten lige saa mange Planter, som der var saaet Korn. Men dette er langt fra Tilfældet, og i Pragis er Forholdet næppe gunstigere for Havren end for de andre Kornsorter, da der gjerne saaes noget mere af hin og noget mindre af disse. Men i Virkeligheden vilde et Udbytte af lige saa mange Fald, som der findes Korn i 1 Ar, ikke være mærkeligt, om vi f. Ex. efter 50 Hvedekorn fik 50 Ar, hvert med 50 Korn, altsaa 50 Fald efter Udsæden, naar vi betænke, at Kornplanten under tilstrækkelig gunstige Forhold meget gjerne bufter sig og frembringer 2, 3, 4 eller et langt større Antal Ar. Der viser sig ogsaa, naar Talen bliver om store Afgrøder, en meget stor Forskjel paa Fald pr. Td. Land og efter Udsæd. Landmændene ere meget fortrolige med, at de store Afgrøder ikke skulle naaes ved en tæt, men meget mere ved en knap Udsæd. Hvor den tætteste Udsæd maa ansees for vigtigst, der gjør man heller ikke Regning paa rigelige, men snarere paa tarvelige Afgrøder. Naar et Udbytte af 20 Tdr. pr. Td. Land hører til Sjældenhederne, saa kan man være vis paa, at det heller ikke naaes, i alt Fald for Hvedens Vedkommende, hvor Udsæden har været 1 Td., men efter et langt mindre Kvantum.

*) Det højeste Tal paa Hedejord, hvor Rugen var 18—24" høj, Aene 20—46 m. m. lange, hvert med 8—10 Rjærner; det laveste Tal paa veldyrket Hedejord, hvor Rugen var 41—55" høj, Aene 52—104 m. m. lange, hvert med 12—33 Korn.

Jeg tvivler ogsaa paa, at en Hvedemark, der giver 20 Fold, kan have, som ovenfor nævnt, 20 Planter paa 1 □ Fod. Fertil udfordres rigtignok kun, at hver Plante har 1 A_x à 50 Korn. Men i den haarde Kamp for Tilværelsen, som Tilfældet er paa vore bredsaaede Marker, hvorved først 60 pCt. kvæles i Fødselen, faa de øvrige en meget ulige Plads. De gunstigere stillede ville bukke sig og stynde flere A_x , og de kraftigere A_x ville let frembringe mere end 50 Korn. Der maa derfor nødvendigvis fremkomme en Del Krøblinger af A_x , som ogsaa maa give Krøblinger af Kjærner, eller ogsaa maatte Udbytten let stige i en ganske uforholdsmæssig Grad. — Ganste anderledes forholder det sig, naar der ved Fold tænkes paa Korn efter Korn, thi da er 40 Fold og derover ingenlunde noget ukjendt eller paafaldende. Den engelske Agronom og Jordbruger Mechi kalder det tyk Saaning, naar han saer 3 Stpr. i 1 Td. Land, og naar han derefter høster 15 Tdr., faa er dette 40 Fold efter Udsæden. Selv har jeg en Gang gjort en Beregning over, hvormange Korn der var rimelig Plads til paa en Td. Land, og fundet, at det kun var 3 Fdk. Hvedekorn, naar hver Plante fik den bestedne Plads af 32 □ Tmr., og jeg havde den Tilfredsstillelse et Par Aar senere at se, at Mechi netop paa samme Tid havde prøvet denne Sædmængde ved Siden af den sædvanlige: 3 Stpr. pr. Td. Land. Den tynde Udsæd blev dibleet i 6 og $4\frac{1}{2}$ " indbyrdes Afstand, den „tykke“ radsaaet, og Udfaldet var, at Marken i det Hele gav $20\frac{1}{2}$ Fold, men det diblede Stykke, $\frac{1}{2}$ Td. Land, forholdsvis $5\frac{1}{2}$ Stp. mere pr. Td. Land foruden en større Mængde Halm. Saaledes gif det i 2 Aar. I det 3 Aar, der var et ugunstigt Hvedaar, var Udbytten lidt ringere paa det tyndt saaede Stykke (13 Fold pr. Td. Land), men udgjorde dog 144 Fold efter Udsæden (jvfr. U. f. L. 1866. II. S. 224). I dette Tilfælde groede der altsaa 5 Planter pr. □ Fod, forudsat at hver Kjærne havde givet 1 Plante, og man vil heraf skjønne, hvor lidet gunstige Forhold vi sædvanlig hnde vore Kornplanter, naar de maa dele den

knap tilmaalte Plads med 4—5, for ikke at sige 10 Naboer. — I og for sig er det naturligvis upraktisk at lægge netop saa mange Rækker, som man har Brug for Planter paa Jorden, dertil have Planterne for mange Farer og Vanstefuligheder at bekæmpe, hvoriblandt det ikke er den ringeste, at Jorden helst saa snart som muligt maa være dækket. Men vi ere ogsaa fra Rodfrugtavlen fortrolige med, hvorledes man hjælper sig med selv en overdreven tyk Udsæd og en passende Fordeling af Planterne. Jeg tvivler heller ikke paa, at Landmændene nok kunde tilfredsstille deres Eyst til en tæt Udsæd uden ganske at overlade de mange Planter til den fortvblede Kamp paa Livet. Det er, saavidt jeg veed, en almindelig Erfaring, at en bredsaaet Vintersædsmark betydelig opfriskes og styrkes, naar den om Foraaret i en belejlig Stund faaer en Overhævning, der bryder den haarde Jordkorpe og naturligvis ødelægger en god Del Planter. I radsaede Marker skornes Jorden mellem Raderne med Hestehaffer, og var det ikke muligt ogsaa ved en Tværhævning med en passende Renseri at sikre det tilstrækkelige Antal Planter en passende Vægeplads? Skovbrugeren faaer ogsaa en rigelig Udsæd, men han sørger dog for Tid efter anden at tynde ud mellem Træerne og skaffe dem Plads og Luft. Men det gjør Landmanden ikke.

Ogsaa Saakornet staaer det i Landmandens Magt betydelig at forbedre. Det mangler ikke paa Trang hos Landmændene til at skaffe sig bedre Saakorn. Ofte griber man til det kjonne, men møjsomme Middel at udsøge sig de kraftigste Ar paa Marken, saa Kornene heraf for sig, for deraf i saa Afgrøder at vinde Saakorn til sin Mark. Dette Middel er paa en vis Maade ufejlbart, for saa vidt som man altid herved vil vinde smukkere og kraftigere Sæd; men det har den Mangel, at det kun har forbigaaende Virkning, og det er for omstændeligt til, at man bestandig paa denne Maade kan skaffe sig Saasæd. Et nøjagtigt Eftersyn af et hvilket som helst Hvedear vil ogsaa vise, at der i dette findes baade

store og smaa Korn, de bedste og fyldigste midt paa Aret, svagere Korn baade foroven og forneden, lige saa indenfor det enkelte Smaaag — de bedste Korn nederst og i Midten 1 eller 2 mindre Korn. Paa Aret af Gradet Byg er det derimod det midterste Korn, der er det kraftigste, medens de 2 nederste ere kjendelig svagere. Denne Ulempe har 2radet Byg undgaaet, idet de 2 nederste Blomster her ere golde, saa at Planten kun frembringer Midterkornet. Men ogsaa her ere ikke alle Korn lige smukt udviklede. Heraf følger med Nødvendighed, at ikke den omhyggeligste Udpilning af gode Ar vil i Længden kunne sikre godt Saakorn. Det maa, overladt til sig selv, i kortere eller længere Tid vende tilbage til den gamle Middelmåadighed.

En anden og yndet Maade at forbedre sit Saakorn paa er at hente det fra andre Egne eller Lande, helst fra England, hvor man let finder en mere omhyggelig udvalgt Saafæd, som vi da med Fornøjelse betale med en høj Pris. Hvad naa vi nu herved? Ganste det Samme! I Førstningen bedre Afgrøder, og efter nogle Aars Forløb ere vi atter omtrent ved Begyndelsen. Godt og vel, at vi ikke have maattet udholde en Krise, inden Kornet er blevet tilstrækkelig naturaliseret, saa det endog i Mellemtiden under lidt vanskelige Forhold har givet langt ringere Udbytte end vort eget Korn. Vi gjøre altsaa paa dette Omraade ganste de samme Erfaringer, som vi gjøre med vore Husdyr. Vi kunne være enige om, at vore Besætninger i det Hele staa tilbage for Englands, og dog kunde vi ikke gjøre os selv en slettere Tjeneste, end om vi i det Større vilde affstaa vore egne Besætninger og sætte de fremmede i Stedet. Paa dette Omraade have vi ogsaa lært, at vi gaa langt sikrere til Værks og langt bedre efterligne Englænderne, naar vi følge de samme Grundsætninger, som Englænderne have benyttet, for at opnaa de gode Resultater: at vælge de bedste Dyr af de bedste hjemlige Racer og herpaa støtte en Forbedring af disse. Det er den samme Vej, vi skulle følge for vore Kulturplanter!

Det er altsaa ikke nok at skaffe sig god Saafæd, men denne maa vedligeholdes og forbedres i Aarenes Løb, og dette vil kun naaes ved et strængt Udvalg af de fyldigste og vægtigste Korn til Saafæd. Man kan ikke nøjes med, som det altfor ofte er Tilfældet, at fjerne alt Ukrudsfrø og de svange Korn af Sæden. Der maa foretages en ordentlig Sortering af Sæden, og hertil vil det ikke mangle paa Maskiner, naar man alvorlig søger efter dem. Allerede fra Damptærskværkerne kjende vi Sorterechindre, der kunne fordele Sæden i 3—4 forskjellige Størrelser; saadanne have ogsaa til Haandkraft, og de bør næppe savnes ved noget større Jordbrug. Det vil naturligtvis ogsaa være muligt at indsætte passende Sold i enhver Rensmaskine, hvorved det samme Maal vilde naaes. Dog maa jeg anse dette kun for det næstbedste, da jeg har Grund til at antage, at de flettede Staaltraadsnet ikke ere saa absolut holdbare, at der ikke let kommer en lille Forskydning af en Traad, hvorved Unøjagtigheder da fremkomme. Men hvad enten den ene eller den anden Maskine benyttes, gjælder det om en vis Taalmodighed, da her ikke kan blive Spørgsmaal om, hvor meget der udrettes, men hvorledes det gjøres. Baade Arbeidskraften og Indstillingen af Maskinen maa indrettes paa langsomt Arbejde, og dertil maa den bedste Sæd gjentagne Gange have passeret Maskinen.

Af den efterstaaende tabellariske Oversigt vil det sees, at den bedste Høede holdes tilbage paa Sold Nr. 6 (3: med 6 Master pr. Tm.), og at der af denne i Reglen gaaer 9,000 Korn pr. Pd., en anden mindre Del bliver tilbage paa Nr. 7, og heraf gaa 10,000 Korn paa 1 Pd. Den største Mængde, en Halvdel til 3 Fjerdedele af Mæsken, hører til Nr. 8 og tæller 13,000 Korn pr. Pd. Derefter aftager den paa Nr. 9 og 10 tilbage blivende Mængde og taber i den Grad i Vægt og Størrelse, at der heraf gaaer henholdsvis 16—21,000 og 33—42,000 Korn paa 1 Pd. Gaa vi ud fra, at Løndevægten ikke meget forandres for de 3 første Nr. 8

Bedkommende*), — de to sidste kunne vi ganske se bort fra, skjøndt Nr. 9 utvivlsomt endnu hører med til sædvanlig Handelsvare —, og ansætte vi Tøndevægten til 215 Pd., saa vil

1	Ed. af Nr. 6	indeholde	1,935,000	Korn.
1	— - — 7	—	2,150,000	—
1	— - — 8	—	2,795,000	—

Det er altsaa i dette Tilfælde Kvaliteten Nr. 8, der bestemmer Kornmængden pr. Ed., medens de 2 bedre og de 2 slettere Nr. gjensidig opveje hverandre. Ensartetheden viser sig ogsaa langt større ved de bedste end ved de ringeste Kvaliteter, og ganske betegnende er det, at allerede Kvaliteten Nr. 9 er dobbelt saa let som Kvaliteten Nr. 6, og ikke sjælden er Kvaliteten Nr. 10 atter dobbelt saa let som Nr. 9, regnet Korn mod Korn, men selvfølgelig ikke efter Maal. Af Rug er bedste Kvalitet Nr. 8 med 12,000 Korn pr. Pd., næstbedste har 16,000 Korn og Nr. 10 24,000 Korn. Men da Kvaliteten Nr. 8 er forsvindende lille, maa der af god Sæd regnes 16,000 Korn pr. Pd. eller pr. Ed. à 215 Pd.: næppe $3\frac{1}{2}$ Mill. i Stedet for 4 Mill. af almindelig Vare. Byg giver i en paafaldende Grad samme Kvaliteter og samme Kornmængder pr. Pd. som Hvede; men da Bygkornet er større end Hvedekornet, bliver Kornallet mindre pr. Ed.: 2,500,000 mod 2,800,000, hvoraf ogsaa forklares den ringere Tøndevægt, skjøndt det enkelte Bygkorn mindst vejer lige saa meget som Hvedekornet, naar Tælen er om samme Kvalitet. Med en Vægt af 180 Pd. pr. Ed. vilde der saaledes af Kvaliteten Nr. 6 kun gaa 1,620,000 Korn paa 1 Ed. eller $\frac{1}{3}$ mindre end sædvanlig. Havren forholder sig paa samme Maade til Rug, har de samme Kvaliteter: 8, 9 og 10 og paa lidt nær de samme Kornmængder, henholdsvis 12, 15 og 24,000 pr. Pd. Det enkelte Havrekorn er

*) Det er ikke en Gang sikkert, at de største Korn give den højeste Tøndevægt.

Sorterede Kornsorter.	Vægt pr. Ld. /	Antal Korn pr Ld.	pCt.	Kornets		Ant Kor pr.
				Langde.	Brede.	
Almindelig Hvede, hvid, glat, ustaffet.				Mm.	Mm.	
Square-head, Nybøllegaard			15	6	3,8	9,20
Follandst	223	2,710,000	4,5	6	3,9	8,75
Punters, Landbohøjskolen	213	2,844,000	0,5	6,5	3,7	9,54
Fickling (brun) do.	214,5	2,697,120	6	6	4	9,02
Flamst do.	220,3	2,944,800				
Ungarst do.	219	3,699,360				
— — rød, glat, ustaffet.						
Rød stotst, Valsøllegaard			17	6	3,8	9,25
— — Ringelhvede, Hedemarken						
Engelst Hvede, hvid, glat						
— — Australst, Landbohøjskolen.	226	2,622,240	1,5	6	4	8,34
Søgrødet Byg:						
Almindeligt Byg:						
Akantet fra Christiania, Landbohøjsk.	180	2,187,360	4	9	4	9,37
Carré de printemps do.	161,28	2,307,120	3	10	3,9	9,64
Søbyg do.	161,28	3,283,840				
— — Søkantet Byg	155,5	2,080,800	4,5	10	3,9	10,15
— — Kogent Byg:						
Gaffelbyg do	220	2,998,080	4	9	4	8,58
NePaul do.	199		7	9	4,2	9,24
Torødet Byg, langøret, fra Frydenbals M.	201,8	2,178,720	12	8	3,9	9,18
Follandst	190	2,236,320	2	10	4	8,84
Chevalier, Landbohøjskolen			28	9	4	8,88
Annat, do.	187,2		7	10	4,4	8,74
Canada, do.	190	2,116,800	6	9	4,1	8,57
Storøvet: Kongebyg, do.	187,2	1,936,800	14	10	4	8,89
Kortøret: Italienst do.	153	2,092,320	11	10	4	8,33
Rug, fra Frydenbals Mølle.	220,8	3,493,440				
Campinerug, Landbohøjskolen	219	4,186,080				
Provstirug, do.	216	4,309,920				
Rug fra Folland	217	4,739,000				
Almindelig Havre:						
Hvid do. fra Frydenbals Mølle.	174	2,510,116				
Lidlig Angus, Landbohøjskolen	136,8	2,808,000				
Kartoffel, do.	134	2,697,120				
Pöpetouu, do.	139,88	2,298,240				
Sværdhavre: Stor hvid do. do.	141,12	2,793,600				
Sort do. do.	129,8					

Et.	Nr. 7.				Nr. 8.				Nr. 9.				Nr. 10.			
	Kornets		Antal Korn pr. H	pCt.	Kornets		Antal Korn pr. H	pCt.	Kornets		Antal Korn pr. H	pCt.	Kornets		Antal Korn pr. H	
	Langde.	Bredde.			Langde.	Bredde.			Langde.	Bredde.			Langde.	Bredde.		
	Mm.	Mm.			Mm.	Mm.			Mm.	Mm.			Mm.	Mm.		
4,5	6	3,6	10,416	37,8	5,5	3,8	13,765	2,7	5	2,5	21,605	"	"	"	"	
1,5	6	3,6	11,943	62,5	6	3,8	12,761	11,5	5	2,7	19,963	"	"	"	"	
3	6,5	3,5	10,735	70,5	6	3,8	13,393	13	6	2,7	20,957	"	"	"	"	
3	6	3,5	10,256	51	6	3,1	12,427	16	6	2,9	20,428	4	5,5	2,3	42,857	
7	7	3,5	10,083	67	6	3,1	12,437	23	6	2,7	18,256	3	5	2,2	33,496	
1,5	6	3,8	11,723	57	5	3,2	15,113	38	5	2,8	16,663	3,5	4	2,4	34,385	
2	6	3,6	10,000	41	6	3,5	12,000	"	"	"	"	"	"	"	"	
5,5	6	3,6	10,900	63	5	3,4	13,803	20,5	5	3	20,552	"	"	"	"	
1,5	6	3,5	9,407	65,2	6	3,8	11,901	11,2	7	2,5	17,232	0,3	5	1,1	32,170	
2	10	3,7	10,476	51	9	3,8	11,108	19	9	3	20,896	4	8	2,5	43,146	
1,5	10	3,6	10,783	53	10	3,8	13,699	25,5	10	3	23,336	4	10	2,6	34,351	
3	9	3,8	10,077	55,5	9	3,2	13,529	30,5	8	2,8	19,231	2	8	2,4	31,971	
3	10	3,8	10,187	59	8	3,8	13,262	22	8	2,8	20,485	1,5	8	2,5	31,496	
1,5	8	3,8	10,101	47	7,5	3,6	13,707	22	7	2,8	20,506	5,5	6	2,5	33,469	
3	8	3,7	10,722	47,5	8	3,2	13,981	14,5	6	2,9	20,936	2	6	2,4	33,251	
1,5	9	3,6	10,804	17	7	3,5	13,397	"	"	"	"	"	"	"	"	
3	9	3,6	10,175	65	10	3,5	12,815	4,5	8	3	20,935	"	"	"	"	
3	9	3,5	11,301	27	9	3,4	15,986	6	9	2,5	29,697	"	"	"	"	
1,5	8	3,8	9,763	51	10	3,5	12,334	6	10	3	20,157	1	9	2,4	35,531	
3	8	3,8	9,642	57,5	9	3,4	12,259	6	9	2,9	20,506	"	"	"	"	
1,5	8	3,7	9,934	35	8	3,4	12,871	5	9	3	21,414	"	"	"	"	
3	10	3,7	9,579	37	10	3,4	12,810	15,5	10	3	21,052	3	6	2	34,712	
				8	8	3	12,747	75	7,5	2,8	16,192	17	7	2,4	21,566	
				1	8	2,8	12,761	48	7	2,8	16,510	51	6	2,2	24,483	
				2	6	2,9	12,903	45	7	2,8	16,772	53	6	2,3	24,820	
				1	7	2,7	13,401	34,5	6	2,8	18,304	64,5	6	2,2	25,536	
				13	10	3,2	11,917	82	10	2,9	15,000	5	9	2,4	23,809	
				1	12	3	13,578	29	12	2,9	16,125	70	11	2,2	25,734	
				1	11	2,8	12,500	35	11	2,8	15,483	64	10	2,8	25,715	
				5	10	3	12,077	66,5	10	2,8	15,120	28,5	10	2,4	23,612	
				1	14	3	11,503	32,5	12	2,8	15,446	66,5	12	2,2	24,783	
				1,5	9	3	12,322	38,5	10	2,8	15,143	60	10	2,5	26,047	

altsaa rigelig faa vægtigt som et Rugkorn af samme Kvalitet; men da hint er større, bliver Kornenes Tal pr. Td. kjendelig ringere, $2\frac{1}{2}$ mod 4 Mill., hvoraf følger den lavere Tønde-vægt hos Havren. — Med en Vægt af 140 Pd. pr. Td. blev der endnu af Kvaliteten Nr. 8 kun 1,680,000 Korn paa 1 Td., eller $\frac{1}{3}$ mindre end ellers. Det vilde derfor være rationelt, om Landmanden opgav sin gamle Beregning af Saafæd efter Maal, men beregnede den efter Vægt og Kvalitet. Han vidste da langt bedre, hvad han faaede. Det er altsaa til en Begyndelse med Sold Nr. 7, at Landmanden skal staffe sig Saafæd af Hvede og Byg, og med Nr. 9 til Rug og Havre, men kun for i Aarenes Løb at gaa over henholdsvis til Nr. 6 og Nr. 8 og maaſte længere tilbage. Kun maa dette ikke være en Kræftanstrængelse, der foretages nu og da, men et aarlig gjentaget Arbejde paa enhver Gaard, hvor man vil bruge egen Sæd til Saakorn. Om det ved Siden heraf er praktift rigtigt fra Tid til anden at staffe sig Saafæd fra en anden Gaard eller en anden Egn, maa selvfølgelig bero paa Omſtændighederne, om Klima og Jordbund egne sig for de Egenſtaber, der attraaes hos Kornet. I samme Grad, som dette ikke er Tilfældet, vil ſandsynligvis Indførelsen af fremmed Saakorn viſe sig fordelagtig.

Et andet Spørgſmaal ſtaaer i Forbindelse hermed, om man ſkal faa flere Afarter eller Sorter mellem hverandre. Det er navnlig for Hveden, at dette anbefales ſom praktift rigtigt, medens der ikke er Tale herom for de andre Kornforters Bedkommende. Viſt er det ogsaa, at medens vore Rug-, Byg- og Havrearter frembyde en upaaklagelig Ensartethed, ſaa ſe vore Hvedemarker ſom ofteſt ud, ſom om det var en given Sag, at den ſtørſt mulige Uensartethed ogsaa giver det bedſte Reſultat. Man har ment, at Former af ulige Højde og med forſkjellig Blomſtringſtid o. ſ. v. ſkulde bedre fordrage hverandre og ſom Helhed mindre være udfatte for at lide under ugunſtige Vejrforhold. Denne Grund ſynes ret antagelig og har mange Forſvarere blandt Jordbrugerne.

Men netop blandt dem, der vise deres Sæd særlig Opmærksomhed, findes der ogsaa Talsmænd for Benyttelsen af en enkelt Afart eller Form, og vist er det, at man i Udlandet træffer Hvedemarkerne langt mere ensartede, end det er Tilfældet her hjemme. Der er heller ikke Spor af Plan heri, thi de nærstaaende Former paavirke selvfølgelig hverandre, og selv om man begynder med rene Racer, vil man nødvendigvis i kort Tid naa til en broget Blanding, der ikke tilhører nogen bestemt Form, men kun har Ujæfnerheden tilfælles.

Derfor der var nogen Sandhed i Reglen om en Sammenblanding af forskellige Former, saa maatte man i alt Fald dyrke de enkelte Former hver for sig, for deraf stadig paa ny at tage Saakornet og blande det i det Forhold, der maatte ansees for rigtigt, men herpaa tænker jo Ingen. Det er muligt, at en Egns eller en Gaards Zorder egne sig bedre for den ene end for den anden Hvedesort, og herpaa troer jeg, at Zorderbrugerens Opmærksomhed bør være rettet, fremfor at have en tilfældig og uægte Blanding af forskellige Hvedesorter. I denne Henseende vil maaske ogsaa Sorteringen af egen Avl tjene til at bringe mere Ensartethed i Sæden, da det jo kan antages, at de Sorter, der give de kraftigste og fyldigste Kærner, ogsaa ville være dem, der bedst passe for en Gaards Zorder, saa at man herved kun hjælper Naturen til det rette Valg. — Jeg har talt om de store Korn som det rette og værdifulde Saakorn, og jeg har faaet en uventet Bekræftelse for denne Menings Rigtighed i et omhyggeligt Arbejde, der ifjor er udkommet i Wien: „Das Saatgut“ af Dr. G. Marek.*)

J. Mezger i Heidelberg, der i et langt Liv har beskæftiget sig med vore Kulturplanter, siger i sin Indledning til det af ham i 1824 udgivne Værk: „Europäische Cerealien“¹:

*) Et andet lignende Værk: „Abbildungen und Beschreibungen aller bis jetzt bekannten Getreidearten“ etc., med kolorerede Tegninger, af Præsten J. W. Krauze, er udkommet i Leipzig 1835.

„Bed Arts=Bestemmelsen kan der ikke tages Hensyn til, om Planten er 1) stakket eller ustkakket, 2) haaret eller glat, har 3) grenet eller enkelt *Ar*, 4) slapt eller sluttet *Ar*, lige saa lidt som til 5) Farve eller 6) Vøxtid (Vinter= eller Vaarsæd)“.

— Vi maa altsaa nøjes med at benytte disse Kjendetegn som Skjælnemærker for *Afarter*, der, naar de ikke holdes strengt fra hverandre, let blandes sammen og tabe deres Særpræg. Selv naar vi tale om de forskjellige *Kornarter* indenfor samme Slægt, maa ogsaa dette optages med et vist Forbehold. Det kan ikke misstændes, at der inden for den enkelte Slægt finder kjendelige *Overgangsformer* Sted fra den ene *Art* til den anden, og jeg tvivler heller ikke paa, at ethvert Forsøg paa at naturalisere en fremmed *Kornart* kun vilde lykkes, for saa vidt den var stiftet til saa at sige at antage vore hjemlige *Formers* Dragt. Mange *Gjendommeligheder* staa i nøje *Forbindelse* med det *Himmelstrøgs* Klima, hvorunder de ere udviklede. Men der bliver altid en *økonomisk Sandhed* og *Nødvendighed* tilbage for *Bestemmelsen* af de enkelte *Arter*, idet vi tage til *Artsmærke* saadanne *Gjendommeligheder*, som i *Længden* maaste staa og falde med *Jordbund* og *Klima*.

Idet jeg nu skal forsøge paa at give en *Oversigt* over, hvilke *Kornsorter* vi dyrke, og hvilke vi formentlig bør dyrke, maa jeg tilføje, at jeg har en særlig *Hensigt* hermed, den nemlig, at erfare *Andres Mening* om *Kornsorternes* *Benævnelse*, og hvilke *ydre* *Egenskaber* der maa ansees for de *ønskelige*.

Hvede.

1. *Almindelig Hvede*, *Triticum vulgare*, der er den sædvanlige og fremherstende i hele *Mellem=Europa*. Der gives 4 *Former* af denne, hvoraf atter den *ustakke*de, *Tr. v. muticum*, er den langt *overvejende*. Hertil høre baade *lyse* og *mørke Hvedesorter* eller *nøjagtigere* betegnet: *Hvedesorter* med *lyse* eller *mørke Ar*. I *Reglen* have *Ar* og *Kjærne* samme *Farve*, men der gives ogsaa *Undtagelser*, saaledes den *engelske* *Hicklinghvede*, der har *brune Korn*, medens *Ar*et

er lyst og ligner Aret af Huntershveden, som har hvide Korn. Bore værdifuldeste og mest benyttede Hvedesorter høre til denne Afdeling og navnlig til de lysebrune Sorter, og dog er det netop disse, der fortrinsvis ere udfatte for at lide af Røst og have blødt Straa, der let gaa i Leje, og som i det Hele kræve god Jord og mildt Klima. Den gamle danske Hvede var lille og brun; den afløstes i sin Tid af Manchesterhveden med laadne Ax og lyse Kjørner. For en Snes Aar siden indførtes Kolbehveden*) (Sfr. U. f. L., 1863, II. S. 318) til Volland-Falster og senere, efter Verdens-Udstillingen i London, 1862, Halletts hveden, hvilke staa hinanden temmelig nær som en hvid glat Hvede, hvoraf Kolbehveden har et sluttet Ax paa 70—100 m. m., Halletts hveden derimod kjendes paa et mere sløvt Ax af 100—110 m. m.'s Længde og noget udspilede Smaaax. For et Aars Tid siden indførtes den engelske Square-head-Hvede, der ganske ligner vor Kolbehvede, har de samme sluttede Ax (70—80 m. m.). De have alle 3 i vel renset Stand smukke store Korn, som Kjøbmanden uden Tvivl ikke vil kunne gjøre Forskiel paa. Det er bekjendt, hvorledes Hallett skabte den Hvedesort, der fik Navn efter ham, ved en omhyggelig

*) Efterstaaende Talsførrelser anføres her til Sammenligning:

	Arets Længde. M. m.	Antal Løb pr. Ax.	Antal Korn pr. Ax.
Alm. Hvede, hvid, glat, ustaffet, (lysebrune Korn):			
Halletts hvede, Valslillegaard	100—110	21	52—57
Kolbehvede, Kirstineslund	70	22	60
Sqaure-head-Hvede, Nøbbelgaard . .	60	18	50
„Tromp“, (med hvide Korn) Borg- horster Hlitten	80	17—18	45
Rød stoffet Hvede, Valslillegaard . . .	80	18	55
Vingelhvede, Hebemarken	40—50	17—20	55—66
Engelsk Hvede, Borghorster Hlitten . .	75—80	19—22	66—73
Polsk Hvede, Steiermark	170	18—19	65—68
Alm. (6-radet) Byg	65	21	61
Loradet, langaret	100	31	31

Udsøgning af de bedste Rjærner af de bedste Ar, og det for- tjener at bemærkes, hvilke overordentlige Resultater han herved naaede. Han udsøgte i 1857 to ualmindelig smukke Ar, hvoraf det bedste for hvert Aar gav følgende Udbytte:

	Arenes Længde i eng. Tm.	Antal Korn pr. Ar.	Antal Ar.
1857. Originalar	4.75	47.	—
1858. Smukkere end Ori- ginalaret	6.25	79.	10.
1859. Smukkere end 1ste Afgrode	7.75	91.	17.
1860. Ufuldkomne Ar som Følge af slet Høst- vejr	—	—	39.
1861. Smukkeste Ar . .	8.75	123.	59.

De første 2 Ar indeholdt tilsammen 87 Korn, som Hallett faaede; et af disse Korn gav 10 Ar med 688 Korn, og af disse valgte han atter de fuldkomne til at fortsætte For- søget med. Her fremkom da en Hvedeplante med 17 Ar og 1100 Korn (65 pr. Ar); af disse i det følgende Aar en Plante med 39 Ar og 2145 Korn (55 pr. Ar), og heraf en- delig en Plante med 52 Ar og 3640 Korn (70 pr. Ar). Hallett havde altsaa ved et omhyggeligt Udvalg af Saa- sæden opnaaet i Løbet af 5 Aar, at Arenes Længde var fordoblet, Kornenes Tal tredobbelt, og Arenes Tal femdob- belt forøget. Men disse Ræmpeformer kunne naturligtvis ikke opnaaes eller bevares ved den sædvanlige Hvedeavl, og vor Hallettshvede har næppe mere end Navnet tilfælles med disse Ræmpeformer. At Kolbehveden er kommen til os fra Tysk- land, kunde man allerede vide af Navnet, som der er et fæl- les Navn for al ustaffet Alm. Hvede. Spørgsmaalet er nu, om vi skulle følge Tyskernes Exempel, eller om vi skulle ind- strænke Benævnelsen alene til den sluttede, hvide, glatte Alm. Hvede, der plejer hos os at gaa under dette Navn.

For Tiden maa vor Kolbehvede ansees for den mest udbredte og søgte Form i vore Hvedeegne. Om de 3 andre Underafdelinger af Alm. Hvede kan jeg fatte mig i al Rorthed. Jeg kjender ingen fortrinlig Sort af stakket Alm.-Hvede, Tr. v. aristatum, som har det Lov paa sig, at den taaler magrere Jord og strængere Klima, har stivere Straa; men Kornet har tykkere Skal og giver mindre Mel. Mig forekommer det, at de Former, som findes heraf i vore Hvedemarkter, ere en Misprynd for disse, og jeg troer ikke, at de burde taales. I Udlandet høre de heller ikke nær i den Grad hjemme mellem den ustakke Hvede. Vor Vaarhvede hører sædvanlig hertil, uden at dette dog er nødvendigt, da der ogsaa gives Vaarhvede af de ustakke Hvedesorter. Hertil hører ogsaa en Form med smukt hvidgult Straa, der søges til Straafletning, beskrevet under Navn af Toskansk Hvede.

Til de nævnte 2 Hovedformer af Alm. Hvede, a. ustakket og b. stakket, slutter sig et Par Dværgformer, som Tyfsterne kalde c. Binglehvede, Tr. v. compactum, og d. Bindsvinehvede, Tr. v. erinaceum, ligeledes henholdsvis ustakket og stakket, hvoraf hin alene er Vaarhvede, denne dels Vaar-, dels Vinterhvede. Deres A_z ere ikke over 40—50 m. m. lange, have ogsaa mindre Røer, men ere forøvrigt ret givtige. Binglehveden har lavt og stivt Straa. Den dyrkes i Würtemberg, Elsas og Schwejtz, men ogsaa i nordlige Egne af Sverrig og Norge. I Hedemarken kaldes denne Form Kolbehvede. Bindsvinehveden skal være mindre melrig og er langt mindre udbredt. I Tyskland findes den i Neckareggen, i Grækenland paa nogle Øer.

Alm. Hvede har som Regel hult Straa — med vore Sorter er dette altid Tilfældet —, hvorimod de 3 nærmest staaende Hvedesorter have marvfyldt Straa, enten gjennem hele Straaet eller i alt Fald nærmest ved A_zet, hvad der derfor er et ret godt Karaktermærke. Det marvfyldte Straa giver ogsaa en Oplysning, der ikke er uden Betydning; det

tilhører Hvedesorter, der høre hjemme i varme Lande, navnlig i Middelhavs- og Sortehavsegnene, og det vil formodentlig ikke i Vængden kunne bevares i vort Klima.

Nærmest ved Alm. Hvede staaer ustridig

2. Engelsk eller Buttet Hvede, *Tr. turgidum*.
 Benævnelsen: engelsk hører Tyskland til og er derfra gaaet over i vor Literatur, saavel den nyere som den ældre, de faa Steder den forøvrigt er nævnt. Franskmændene kalde den poulard, Englænderne indskrænke sig til at kalde den Turgid-Wheat; de kjende forøvrigt ikke stort mere til den end vi. Den kan ikke andet end vække Opmærksomhed ved sin Skjønhed og Størrelse, og den træffes derfor nu og da, ogsaa her hjemme, men har for hele den Del af Europa, der ligger Nord for Alperne, næppe nogen virkelig økonomisk Betydning. Den er altid stakket, men ikke som vor staktede Hvede, der har sine Stakke strittende ud til Siderne, derimod med oprette Stakke som paa Bygget. Den har, ganske som Alm. Hvede, hvide eller brune, glatte eller laadne År — den brune, laadne skal være den haardsøreste —, lyse eller mørke Korn. Avnen er mere oppustet, og Rognerven vinget i langt højere Grad end hos vor staktede Hvede. Kjørnen er mere buttet, lidt kegelformet, med langt mindre udviklet Haarduff end paa vor Hvede, hvorved den, som i andre Retninger, danner Overgangen til de følgende Hvedesorter. Kornet, der er dels melet, dels glasfæt, er mindre yndet af Møllerne, fordi Kjørnen er tykfskallet, mindre melrig og paa Grund af den dybe Indfaring mere udsat for at brække; ogsaa til Bagning skal Melet være mindre yndet. Straaet er stivt, ofte meget højt og lidet udsat for Røst, men Tærstningen er mindre let. En Afart af Engelsk Hvede, som maasse er mere kjendt hos os, er den saa kaldte ægyptiske eller Mumiehvede, ogsaa Mirakelhvede, *Tr. turg. compositum* eller *ramosum*, med grenede År, der give Planten et ganske æventyrligt Udseende. Det er den overvættets store Frødigthed under særlig gunstige Forhold, som i den frugtbare

Rildal, der giver Anledning til denne Særform, hvortil vi forøvrigt ogsaa have Sidestykker i vor Flora. Den afhænger imidlertid saa meget af de gunstige Forhold, at den aldrig fuldstændig er gennemført, hvor Mirakelhveden dyrkes hos os. Etatsraad Jørgensen til Søholt, der hører til de Faa, som her hjemme have dyrket denne Hvedesort, har haft den Godhed at meddele mig, at han for en halv Snes Aar siden dyrkede den i flere Aar paa Søllestedgaard; men han opgav den igjen paa Grund af, at den bukkede sig saa lidt og, trods de mangfoldige Kjærner i Aret, dog ikke gav flere Fuld end vor Hvede, da den dertil gav for saa Aar og mange smaa Korn, saa at den i Kvalitet ikke kunde maale sig med vor Hvede.

De 2 næste Hvedesorter udmærke sig ved deres gulig gennemføgtige, glasfede, forlængede og skarprykkede Korn og endnu mere forlængede Avner. Det glasfede Brud vidner om deres sydlige Hjemstavn.

3. Glasshvede, *Tr. durum*. dyrkes kun i Middelhavslandene, hvor den ikke bruges til Brød, men til Grøn, til Macaroni og til at brygge Øl af. Det er en Baarsædsplante, men heller ikke som saadan kan den have praktisk Betydning for os. Foruden den sædvanlige Form, der ansees for Hvedearternes Stamform og i sit stakkede Ydre har meget tilfælles med Engelsk Hvede, haves en Dværgform, *Tr. d. compactum*, der forklarer Oprindelsen til Ringelhveden.

4. Polsk Hvede, *Tr. polonicum*, deler den Stjæbne med Engelsk Hvede at bære et aldeles urigtigt Navn. Den hører nemlig slet ikke Polen, men Middelhavs egne til, skal hyppigst blive dyrket i det sydlige Spanien og hører ellers kun hjemme i botaniske haver. Den gaaer ogsaa under Navn af Ræmperug, thi endt den kun har de korte Stakke tilfælles med Rug. Aret har en Længde af 170 m. m. eller den dobbelte Længde mod sædvanlig Hvede; desuden har Avnen en Længde af 25 m. m. og Kjærnen af 10 m. m., altsaa som et Havrekorn.

De 4 nævnte Hvedearter have det tilfælles, at de alle have nøgne Korn, medens de 3, der staa tilbage at nævne, ere sammenvoxede med Inderavnen, ligesom Tilfældet er med vore Bng- og Havreforter. De staa imidlertid i Udvikling og Betydning meget langt tilbage for de nævnte Arter og ere nærmest at regne for Bjærgformer. Foruden at Kjørnerne ere Skalkorn, anføres ogsaa som Særmærke for disse 3 Arter, at de have en skør Ager, medens den er seig og bøjelig hos de tidligere nævnte Arter. De vigtigste af dem ere:

5. Spelt eller Dinkel, *Triticum Spelta*, der har sit Navn af det tykke Spelz (Aone), netop fordi Kornet er et Skalkorn. Af Spelten have baade hvide og brune, stakkede og ustakkede Former, baade Vinter- og Vaarsæd. Spelt dyrkes i Schwejz og det gamle Schwaben, der for en stor Del forsyner Schwejz med Korn til Dinkelbrød. Dette Brød har den Mangel, at det allerede efter 3 Dages Forløb slaar Revner, det skal derfor helst bages friskt for hver Dag. Spelt gjør ringere Fordringer end vor Hvede til Jordbund og Klima, lider mindre af Brand og er mindre udsat for at gaa i Leje. Kornet ædes ikke af Fugle, det spirer ikke i Aget, falder ikke af, saa det kan høstes i fuldmoden Stand og kjøres ind med det Samme. Det er altsaa en sikrere Sæd end almindelig Hvede, giver desuden finere Mel, nøjes med ringere behandlet Jord, behøver mindre Gjødning, og dog dyrkes den ikke udenfor de nævnte Egne. En virkelig Hindring for dens Udbredelse kan derimod næppe søges i den Omstændighed, at den kræver særegne Indretninger i Møllen til at skalle Kornet. Naar en østerrigsk Forfatter, Guido Krafft („Lehrbuch der Landwirthschaft“, 1875) opgiver Danmark som et af de Lande, hvor Spelten pletvis dyrkes, saa er dette formodentlig fuldstændig urigtigt.

Spelt adskiller sig i sit Ydre fra de 2 næste Arter derved, at dens Smaaax ikke dække Ager, saaledes som det ellers er Tilfældet med alle andre Hvedearter.

6. Emmer, *Tr. amyleum*, har som Baarsæd en ringe Udbredelse i Spelteegnene og som Vintersæd en endnu ringere, da den kræver bedre Jord og paa denne staaer tilbage i Udbytte for Spelt og Alm. Hvede. Straaet er saa stivt, at det kun kan bruges til Strøelse. Kornet er ikke udfat for Brand, men modnes sent og skal høstes i Tørvejr, da det bliver bittert, naar det faaer Regn efter at være slaaet; det er forøvrigt fortrinligt til Gryn og et godt Hestefoder. Emmer har, som Spelten, 2 Korn i Smaaæget og adskiller sig herved fra:

Enforn eller Hestedinke, *Tr. monococcum*, der, som Navnet antyder, kun har 1 Korn i Smaaæget. Det bruges kun til Hestefoder, men foretrækkes ogsaa hertil fremfor Havre. Straaet kan kun bruges til Strøelse. Det er en fuldstændig Bjergsæd, der dyrkes paa Marker med tyndt Jordlag, som man ikke kan overkomme at gjøde; man regner derfor ogsaa kun paa 3 Fold! Enforn dyrkedes tidligere meget af Bønderne i Thüringen, men maa nu vige for Havre- og Skorfukur.

Rug, *Secale cereale*, der er en saa overordentlig vigtig Brødplante for den større Del af Europa, er saa lidet afvigende i sin Væxt, at der ikke er Anledning til at skjælnes mellem flere Arter. De mest afvigende Former ere Sivrug, der naaer en Højde af 7 Fod, Stk. Hansrug, eller Busrug, der ogsaa naaer en anseelig Højde og er ret vel kjendt hos os, hvorimod Provstirug, Campinerug, Dansk Rug o. s. v. staa hverandre en Del nærmere. Det fortælles, at Bønderne i Provstiet have brugt at slaa Rugnegene mod en Bjælke eller en Bæg, hvorved de bedste og modneste Kærner faldt af, medens de svagere og fildigere udviklede bleve tilbage i Straaet. Denne Tærskemaade indeholder formodentlig aldeles tilstrækkelig Forklaring af Grunden til Provstirugens Berømmelse. Af Rug haves ogsaa en Baarvarietet, men den har som saadan en ringere Udbredelse.

Byg, *Hordeum*, deler sig i de to Hovedformer: 6-radet Byg, *Hordeum polystichon*, med 3 frugtbare Blomster i hvert Led, og 2-radet Byg, *Hordeum distichon*, med en frugtbar (midterste) Blomst, og de 2 yderste golde, hvorved Aret bliver fladtrykt mod Arens Kant, der ellers plejer at fremvise den smalleste Side.

A. Sexradet Byg. Hertil hører:

1. Almindeligt (firkantet) Byg, *H. vulgare*, der navnlig tidligere var og endnu i nordlige Lande er den mest udbredte Bygfort, medens den i sydligere Lande og i Mellem-Europa i de mere fremskredne Jordbrug for en stor Del har maattet vige Pladsen for 2-radet Byg. De vigtigste Former ere:

a. Vinterbyg, *H. v. hibernum*, der nu kun dyrkes i det nordvestlige Tyskland (Marcken) og ved Rhinen. Vinterbygget spreder sig stærkt, behøver derfor mindre Udsæd, er ikke meget udsat for at gaa i Leje og lider heller ikke meget derved, lykkes derfor i den gejestede Jord og benyttes til Forfrugt for Hvede eller Rug, hvor man befrugter Lejesæd. Det giver rigeligt og kraftigt Straa og stort Udbytte i Korn, der især er tjenligt til Brød og Grryn (Perlebyg), men duer ikke til Ølbrugning. Det er modent strax efter Hø høsten, hvorfor det ogsaa af Almuen ved Rhinen har faaet Navn af *Rette-ma* (Rettet den Mann), da det i knappe Tider giver Fødekorn meget tidlig paa Aaret. — Der gives ogsaa Vinterbyg med sorte Kærner, *Sodbyg*, der dog fortrinsvis hører Syden til.

b. Vaarbyg, *H. v. aestivum*, i Nord-Tyskland kaldet *Sandbyg*, *Stotternes Bere*, er ældgammelt i hele Norden, udmærker sig ved sin hurtige Væxt, saa det i det høje Nord kun behøver 2 Maanedes til at udvikle sig i; men Kvaliteten vil da næppe kunne maale sig med vort Alm. Vaar-Byg, som allerede er smaat i Sammenligning med Vinterbygget.

Bygget har, lige saa vel som Hveden og Rugen, dels nøgne Korn, dels Korn i Skal, idet Frugten er sammenvojet

med Underavnen; men medens de nøgne Korn hos Hveden tilhørte bestemte Arter og navnlig de mest udbredte, saa findes der hos Bygget, baade af 2-radet og af 6-radet, Former med nøgne Korn, men af langt ringere økonomisk Betydning. Almindeligt Byg har 2 Baarfæds-Former med nøgne Korn, en stakket og en ustakket, der begge fortrinsvis høre hjemme i varmt Klima. Hertil høre:

c. Himmelbyg eller Himalayabyg, *H. v. nudum*. Planten kræver god Jord, men breder sig paa denne godt og giver kraftigt Straa. Kornet er i umoden Tilstand meget søgt af Fugle og falder i moden Stand let ud, er fortrinlig skikket til Bryn og Mel, bages godt sammen med Rug- eller Hvedemel, men er daarligt til Malt. Denne Sædart er ogsaa lidet udbredt. En Bygsort, Andesbyg, der ved et Tilfælde er indført hos os, men forlængst opgiben, hørte her hen.

d. Gaffelbyg eller Stakløs Byg, *H. trifurcatum*, har Himmelbyggets svage Sider, dyrkes i Ægypten og Levanten.

2. Sexkantet Byg, *H. hexastichon*, adskiller sig fra Alm. Byg derved, at Kornene under Modningen ordne sig i 6 regelmæssige Rader, medens ved Alm. Byg Midterkornet lægger sig ind til Axen og giver Aret et aldeles 4kantet Udseende. Inddelingen af 6-radet Byg i 6kantet og 4kantet Byg er ogsaa gammel i vor Literatur, men kjendes ikke i daglig Tale, da vi her kun kjende den ene Form. Sexkantet Byg har meget tilfælles med fornævnte Winterbyg, det groer hurtig til, dækker let Jorden og kvæler Ukrudet. Straaet spreder sig meget, saa det indtager en halvt liggende Stilling og er af mindre god Kvalitet. Det smukke Ax har 70—90 Korn; men da det maa faaes tyndt og staaer spredt, giver det derfor ikke flere Fald. Kornet er mere tykfløjet og lettere i Rjærnen end Alm. Byg, men giver godt Maltbyg. Lange-
thal („Handbuch der Idw. Pflanzenkunde“, 1874) siger, at denne Bygart kun har hjemme i Forsøgshaver. Dette har i

alt Fald ikke altid været saaledes. Saaledes bemærker vor Landsmand, Erik Viborg („Botanisk økonomisk Afhandling om Bygget“, 1788) om denne Sædart, at den dyrkes paa Færøerne og nogle Steder i Norge, da den bedre modstaaer Kulde end Alm. Byg, at den er almindelig i Skotland og dyrkes nogle Steder i Frankrig og Tyskland, og han gjør opmærksom paa, hvad franske Forfattere ogsaa erkjende, at den franske Benævnelse *escourgeon* (der ogsaa har hedt *scourgeon*) kommer af *secour des gens*, fordi den i Dyrstidsaar afhjælper Hungersnød. Den skal ogsaa meget tidlig modnes i Frankrig (Juni), og Navnet er altsaa et nøjagtigt Sideskifte til Tyskernes *Nettema*. Den norske Botaniker, Prof. Schübler („Die Pflanzenwelt Norwegens“, 1875) figer, at han „meget sjældn har truffen Stantet Byg dyrket i det Store, og i de sidste Aar synes det, paa Grund af dets ringe Udbytte, ganske at være forsvundet“.

B. Toradet Byg, der, saavidt jeg har bemærket, altid er Vaarbyg, er ogsaa kjendt i flere Former, nemlig:

1. Rangaxet, 2-radet Byg, H. d. nutans, med lange, lidt bøjede Ax, o. 100 Mm. lange, og Stakken rægende lige saa meget udenfor. Hertil høre vort sædvanlige 2-radet Byg, Chevalierbyg, der jo kun er en lidt sildigere Form af hint, Saalebyg, en anerkjendt Art Maltbyg, o. s. v. Hertil maa ogsaa henføres:

2. Kongebyg eller storavnet Byg, H. d. *macrolepa*, med stærkt udviklede og langstakkede Yderavner, skjøndt jeg intet Steds har fundet denne vel udprægede Form beskrevet. Det findes i Landbohøjskolens Forsøgshave, er bekjendt fra Jønskov i det vestlige Fyen, og jeg har i Aar faaet det fra Mellem-Sverrig under Navn af firradet Byg, hvilket det slet ikke er.

3. Italiensff eller fortaxet Byg, H. d. *erectum*, en Bygsort med korte, sammentrængte, fladtrykte Ax, der hører til de værdifuldere Bygarter, fordi den taaler bedre Hede og Kulde i Foraaret, har større Straa og er mindre udsat for

Rust end sædvanlig 2-radet Byg. Men Tærstningen er vanskeligere og Straaet ringere. Det afgiver godt Maltbyg, men maa ikke til Malt blandes sammen med andet Byg, da det spirer hurtigere og herved volder Vanskeligheder ved Maltningen. Det dyrkes i Landbohøjskoleens Forsøgsmark. Ogsaa fra Sverrig har jeg faaet det som Kulturplante. Det danner naturligen Overgangen til:

4. Biftebyg eller Risbyg, Flynderbyg, H. d. zeocriton, der ogsaa har korte, men endnu stærkere udspilede Ax, hvilket giver denne Bygsort et ganske ejendommeligt Udseende. De strittende Stakke beskytte Kornene mod Fuglenes Angreb. Kornene afgive fortrinligt Maltbyg, og Planten giver i det Hele stort Udbytte af Kjerne og Straa, men den finder endda ingen stor Udbredelse, fordi den kræver meget god Jord, er vanskelig at tærst og, ligesom den foregaaende, ikke maa blandes sammen med andet Byg til Malt. Denne Bygart er ikke ukjendt i vort Jordbrug, dersom det ikke snarere er den sidstnævnte nærstaaende Form, der gaaer under dette Navn. — En ustaffet Form, som allerede E. Viborg kjendte, har jeg faaet fra Aas Landbrugsskole.

5. Sort Byg, H. d. nigrum, er en i Syden hjemme-hørende Form med glassede Korn. — Alle de nævnte Former have Stalkorn. Der staaer tilbage:

6. Thorebyg (Norst) eller Kaffebyg, H. d. nudum, med nøgne, kaffebrune Korn. Det giver fortrinligt Straa og vægtigt, men ikke givtigt Korn. Det kræver god Jord, er mindre anvendeligt og finder derfor ikke megen Udbredelse. De nøgne Bygsorter give ogsaa hos os i kolde og fugtige Sommer Korn med Skal.

Havre, Avena, forekommer i et lidet bestemt Antal Arter, hvoraf dog Almindelig Havre og Sværdhavre ere de vigtigste. Man har af disse baade staffede og ustaffede Former og Havre med hvidgule, guldgule og sorte Korn, uden at der synes at tillægges disse Ejendommeligheder synderligt Værd.

1. Almindelig Havre, *A. sativa*, hvis Blomsterstand er en alsidig Top, dyrkes selvfølgelig under en Mængde særlige Benaævnelser, der dog formodentlig have temmelig ringe Betydning for Praxis. Mange af disse Afarter fortjene heller ikke i mindste Maade at agtes som saadanne. I Reglen fremkomme de paa samme Maade som Halletshveden, ved en enkelt Mands Omfarg eller Snubed. Man lægger nogle gode Korn, søger atter deraf de bedste Korn, og man faaer da snart en Afgrøde, der staaer en Del over Naboen, og som derpaa kan gøres i Penge til Saakorn. Ofte bringer Tilfældet nye Sorter frem. Saaledes er den saakaldte Kartoffelhavre en meget smuk Alm. Havre, som den kan findes i enhver Havremark. Den stammer fra en Havreplante, der i 1788 fandtes i en Kartoffelmark i Cumberland og udmærkede sig ved usædvanlig Frodighed og Kraft. Den har altsaa sit Navn efter Kartoffelmarken og ikke fra nogen særegen Form, som man skulde vente det. Sandhavren, som ogsaa findes i Landbohøjskolens Forsøgshave, opdagedes i 1825 hos en Landmand i Aberdeenshire, der havde gravet en Del Grøfter i en Græsmark. Paa den opkastede Jord var en Havreplante kommen til at voxe og havde udviklet sig med en usædvanlig Kraft. Denne Plante opdagedes af Røgteren Sandy, (Alexander Thomsen, hvis Navn med det Samme er bleven foreviget), skaanedes og udbredte i faa Aar en usædvanlig kraftig Havreart, der forøvrigt i de forløbne 50 Aar vel kan have naaet mange Gange at tabe de gode Egenstaber, som en frugtbar Jordbund og gunstige Forhold i sin Tid maatte have bibragt den. — Af Alm. Havre have ogsaa en Vinterhavre, navnlig kjendt i Skotland og endet til Staldfoder, da den er tidlig udviklet.

2. Sværdhavre eller sibirisk eller tyrkisk Havre, *A. orientalis*, har ensidig og sammentrængt Top, idet alle Blomstergrene ere rettede opad, hvorved den let kjendes fra Alm. Havre med dennes vandret stillede Grene. Den er desuden en større og kraftigere Plante, der bufter sig godt og

herved desto lettere kan kvæle Ukrudtet. Straaet er stort og gaaer ikke let i Leje. Sværdhavren kan saaes meget tidlig og bør saaes tidlig, da den bruger 8—14 Dage længere Vøxetid end Alm. Havre. Den giver ogsaa fortrinligt Udbytte, især paa kraftig Jord, og fortjener navnlig Fortrinet for Alm. Havre, hvor Jorden er uren eller vil give Lejesæd, eller til Staldfoder. Den kan altsaa ikke finde almindelig Anvendelse og er i det Hele heller ikke meget udbredt. Dog findes den nu og da ogsaa her i Landet. Overrigskommissær N. Branth, Klarupgaard, har, i Følge velvillig Meddelelse, i de sidste 4—5 Aar dyrket sort irst Sværdhavre, som han har faaet fra England og været meget tilfreds med. Den giver mange Fold, endog paa Kjærjorder, vejer i Gjennemsnit 86—87 Pd. holl., er en fortrinlig Foderhavre, som Kreaturerne gjerne æde, modnes tidlig, tørstes let, har viist sig haardsør, Kjærnen sidder godt fast ved Straaet og blæser derfor ikke let af. En, som det synes, særlig dansk Art er:

3. Purhavre, Sandhavre, *A. strigosa*, der ogsaa er vildtvøxende hos os. Den har, som Sværdhavren, en ensfidig Top, men ingenlunde i samme Grad udpræget. J. Mezger („Landwirthschaftliche Pflanzenkunde“, 1841) har hørt, at den bliver dyrket, men betvivler Rigtigheden heraf. Den synes dog at passe ret godt for vore udpinte Hedejorder.

De nævnte Havrearter have alle Skalkorn og 2blomstrede Smaaax; men der gives ogsaa Former med nøgne Korn, eller hvor Kornene sidde saa løse, at de let kunne trykkes ud af Avnen. Der findes 2 Former, som begge antages at være af kinesisk Oprindelse:

4. En med udbredt Top (som Alm. Havre), der kaldes kinesisk Havre, *A. chinensis*, med 4—6 Blomster (forlænget Smaaax) og 3 til 4 Korn i Smaaaxet. Den har en meget ringe Udbredelse i Europa og giver et daarligt Udbytte. G. Krafft har kun faaet den fra Dunquerque i Frankrig, hvor den dyrkedes under Navn af Nøgen Himalayahavre. Den anden Art:

5. Nøgen Havre, *A. nuda*, har derimod ensidig Top som Sværdhavren; den har ogsaa et forlænget Smaaax med 3-4 Blomster, men kun 2 smaa Korn. Den skal kun høre hjemme i botaniske Haver.

Af den her givne Oversigt over vore Kornsorter turde det fremgaa, at det ikke er ved Indførelsen af fremmede Arter eller Former, at vi skulle virke til at forbedre vore Afgrøder. Det vilde være urimeligt at benægte Muligheden af, at en fremmed Sædart kunde komme os til Nytte i enkelte gunstige Tilfælde. Men een Ting ligger langt nærmere og fører langt sikrere til Maalet, det er et omhyggeligt og skjønsonmt Udvalg af det bedste og kraftigste Saakorn. Dette Middel staaer til enhver Jordbrugers Raadighed, og uden stadig Anvendelse af dette Middel vil selv den bedste Saafæd i Aarenes Løb gaa tilbage i Godhed. Det er forøvrigt en Selvfølge, at heller ikke dette er et Universalmiddel, men at det maa støttes ved den hele omhyggelige og skjønsonomme Behandling af Jorden og af Afgrøden. Vi vide jo fra Husdyravlen og Husdyrholdet, hvorledes disse 2 Faktorer staa i uopløselig Forbindelse, og det kan ikke undre os, at det Samme gjælder for Kornavlens, at et skjønsonmt og skarpt Udvalg af Saakorn maa gaa Haand i Haand med den øvrige gode Behandling, der bliver eller efterhaanden vil blive vore Kornmarker til Del.

Til dette Foredrag, der ledsagedes af Fremvisningen af en righoldig Samling af Korn- og Arprøver, knyttede der sig en kort Diskussion, der imidlertid ikke bragte noget væsentligt Nyt.